

HET POTENTIEEL VAN KUNST EN CULTUUR VOOR JONGEREN IN TILBURG NOORD

JANUARI 2023

FORW[↑]RT

HET POTENTIEEL VAN KUNST EN CULTUUR VOOR JONGEREN IN TILBURG NOORD

**Mogelijkheden die ontstaan zijn voor jongeren
in de periode juli 2021-juli 2022**

Astrid Huijgen & Inge Bongers, Tranzo, Tilburg Universiteit¹

INLEIDING

Werken vanuit kracht in plaats vanuit achterstand. Niet beginnen bij het bedenken van oplossingen voor problemen, maar beginnen bij het versterken, ondersteunen en verrijken van wat aan talenten en potenties aanwezig is. Dat is de kern van waaruit sinds de zomer van 2020 een consortium van partijen, bestaande uit drie culturele organisaties, de lokale overheid, woningcorporatie, jongerenwerk, politie, middelbaar beroepsonderwijs, universiteit, gebiedsontwikkelaars, en de lokale omroep - verenigd onder de naam ForwArt - in Tilburg Noord mee aan de slag is. Er is een Europese subsidie in de wacht gesleept om drie jaar lang te werken aan wat in de projectaanvraag heet: het creëren van een rijk cultureel ecosysteem. De ambities zijn hoog en veelvoudig: een rijker cultureel ecosysteem draagt bij aan het welzijn van jongeren, de verleiding om op jonge leeftijd voor een crimineel pad te kiezen neemt af, cultuurparticipatie van jongeren én inwoners in Tilburg Noord neemt toe en de publieke dienstverlening wordt er positiever door gewaardeerd. De aanpak is doordrenkt van de wil om jongeren door de inzet van kunst en cultuur tot bloei te laten komen. De projectpartners zeggen met hun inzet te streven naar talentontwikkeling, een beter toekomstperspectief, dat jongeren zich gehoord en gezien voelen, dat jongeren meer agency (zeggenschap, eigenaarschap) én erkenning van hun identiteit ervaren.

Tranzo begeleidt ForwArt gedurende haar looptijd met onderzoek². Een van de uitgangspunten is om de werking van ForwArt te bezien vanuit het perspectief van de betrokken jongeren zelf. Deze bijdrage laat zien welke mogelijkheden voor jongeren in de periode voorjaar 2021 tot en met juli 2022 zijn ontstaan. Hiermee maken we een eerste balans op wat betreft het beantwoorden van de onderzoeksvraag: *wat betekent de aanwezigheid van ForwArt voor jongeren in Tilburg Noord?*

Leeswijzer

Deze bijdrage biedt zicht op in hoeverre ForwArt bijdraagt aan een context waarin jongeren zich optimaal kunnen ontwikkelen en welzijn ervaren. Dit gebeurt door te verkennen in hoeverre en op welke manier de (beschermende) factoren die bijdragen aan welbevinden en positieve ontwikkeling van jongeren zijn terug te

¹ Met dank aan Frank van Steenberg (Drift - EUR) voor constructief commentaar op eerdere versies van deze rapportage

² Zie bijlage 1

vinden in de mogelijkheden die ontstaan zijn voor jongeren. Welke rol kunst en cultuur daarin speelt, maakt onderdeel uit van deze verkenning.

Deze bijdrage is relevant, omdat het een eerste indruk geeft van de [potentiële] betekenis voor jongeren van de aanwezigheid van ForwArt in Tilburg Noord. Deze analyse wordt - mits de projectperiode van ForwArt verlengd wordt - over een jaar herhaald, waarmee mogelijke veranderingen zichtbaar gemaakt worden. Deze bijdrage is bedoeld voor iedereen die bij ForwArt betrokken is, of geïnteresseerd is in de eerste opbrengsten ervan.

Deze bijdrage bestaat uit twee delen. Het eerste gedeelte is beschrijvend van aard, het tweede gedeelte analyseert de bevindingen aan de hand van een aantal voorbeelden en biedt conclusies en richtingwijzers voor vervolg van ForwArt. Na deze inleiding begint het eerste gedeelte met een paragraaf [1] dat theoretische uitgangspunten en concepten expliciteert. Met daarin een toelichting op de capability benadering, de werkzame elementen van cultuurparticipatie, het belang van het creëren van een betekenisvolle context en de beschermende factoren in opgroeien. In paragraaf [2] is de kijk op cultuur en kunst door jongeren uit Tilburg Noord en ForwArt partners uiteengezet. Vervolgens volgt in paragraaf [3] een korte uiteenzetting van wat jongeren uit Tilburg Noord zeggen over factoren die zij van belang achten voor hun toekomstperspectief. Gevolgd door een uiteenzetting van de [4] ontstane mogelijkheden voor jongeren in Tilburg Noord. Dit eerste gedeelte besluit met een korte samenvatting. In het tweede gedeelte gaat paragraaf [5] vervolgens in op welke potentie voor ontplooiing van jongeren aanwezig is in de ontstane mogelijkheden. Het verkent aan de hand van enkele voorbeelden welke werkzame elementen en/of beschermende factoren aanwezig zijn in deze initiatieven en activiteiten. De laatste paragraaf [6] sluit af met enkele concluderende opmerkingen en richtingwijzers voor het vervolg van ForwArt.

Aantal jongeren in Tilburg Noord

In vergelijking met heel Tilburg, wonen in Tilburg Noord relatief veel jongeren (tot 18 jaar). Vooral de wijk Stokhasselt springt eruit. Het aandeel kinderen tot 15 jaar in Tilburg Noord is 22%, terwijl dit in Tilburg 15% is. Ook het aandeel 12 tot 18-jarigen ligt in Stokhasselt hoger (9,2%) dan in Tilburg (6,2%). Het percentage 15 tot 25-jarigen ligt in Tilburg Noord, ook in Stokhasselt, op vergelijkbaar niveau met heel Tilburg³.

Omdat in praktijk de leeftijdsgrenzen, net als de buurten van Tilburg Noord, waarop ForwArt zich richt niet expliciet zijn, is de exacte omvang van de groep jongeren waar ForwArt zich op richt moeilijk te bepalen. Het totaal aantal inwoners tot 25 jaar in Tilburg Noord is 7.140. In Stokhasselt is dit aantal 2.620.

³ Percentages van het totaal aantal inwoners. Bronnen: CBS Kerncijfers wijken en buurten 2020 en Wijktoets gemeente Tilburg 2020

1 DEEL 1 1 ACHTERGROND: THEORETISCHE UITGANGSPUNTEN EN CONCEPTEN

Introductie

Deze paragraaf zet de conceptuele context uiteen waarbinnen de verkenning plaats vindt naar de betekenis van de aanwezigheid van ForwArt voor jongeren in Tilburg Noord. Dit kader wordt gevormd door de uitgangspunten van de capability benadering. Vervolgens wordt ingezoomd op de werkzame elementen van cultuur(deelname) voor de ontwikkeling van jongeren, het belang van het creëren van een betekenisvolle context en wat beschermende factoren zijn in opgroeien.

Capability benadering

Een belangrijke dimensie waarop ForwArt resultaten wil bereiken, is het welbevinden en de ontplooiing van jonge mensen. Het perspectief van de betrokken jongeren zelf moet daarin leidend zijn. De capability benadering [Sen, 1999, Nussbaum, 2011] biedt een inspiratiebron voor deze ziens- en werkwijze. De capability benadering ligt niet ten grondslag aan het project ForwArt zelf, de auteurs gebruiken deze benadering als conceptuele inkadering om de resultaten te duiden. De capability benadering is een theoretisch raamwerk over welzijn dat stelt dat de juiste meeteenheid van het welzijn of kwaliteit van leven van mensen niet een bepaalde voorziening [zoals inkomen, een woning of openbaar vervoer] of mentale staat [zoals geluk of genot] is, maar 'de werkelijke vrijheid van een persoon om datgene te doen of te zijn waar hij/zij reden voor heeft om waarde aan te hechten'. Volgens de capability benadering heeft iedereen het recht om het leven te leiden dat hij wil, om de eigen talenten en vermogens te ontwikkelen, om het leven op een waardige manier te leiden. Het zet de mens zelf - en diens ontplooiing - centraal.

Werkzame elementen van cultuurdeelname

Kunst en cultuur kunnen in deze ontplooiing een centrale rol spelen. Dit blijkt uit de werkzame elementen van cultuur voor de ontwikkeling van jongeren. Uit onderzoek naar cultuurdeelname en -beleving van jongeren blijkt onder meer dat het bij culturele activiteiten niet gaat om de 'onmogelijkheden', juist de mogelijkheden staan centraal. Jongeren geven aan zich vrij te voelen wanneer zij kunst beoefenen en vinden daarom voldoende ruimte voor eigen inbreng noodzakelijk. Werkzame elementen van cultuur voor de veerkracht van jongeren zijn: [1] dat jongeren eigenaar zijn van hun eigen leerproces (regie), [2] dat het ruimte biedt voor identiteitsontwikkeling (zelfreflectie én het gevoel onderdeel te zijn van een groep) en [3] het opdoen van positieve ervaringen [LCKA, 2019, p.5]. Uit onderzoek blijkt verder dat het betrokken zijn bij een kunstactiviteit bijdraagt aan het uitdrukken van ideeën en gevoelens, een positief zelfbeeld, en het meer open staan voor de omgeving [Fredrickson, 2008]. Herhaalde vrijwillige betrokkenheid bij kunsten geeft of vergroot de keuzevrijheid om controle te hebben over het leven en de omgeving [Darewych & Riedel Bowers, 2018].

Culturele activiteiten kunnen invloed hebben op houding, vaardigheden en gedrag van jongeren. Onderzoek geeft indicaties voor positieve effecten op het zelfbeeld, sociale vaardigheden, het nemen van verantwoordelijkheid, doorzettingsvermogen, concentratievermogen, leervermogen en het sociale netwerk [LCKA, 2016, p.5]. Het helpt jongeren weerbaarder en veerkrachtiger te worden. In bepaalde omstandigheden kan zelfs risicogedrag bij jongeren voorkomen worden [Kooijmans, 2016].

Creëren context

Tegelijkertijd gaat in de capability benadering de individuele opdracht tot ontwikkeling en ontplooiing samen met een collectieve en maatschappelijke verantwoordelijkheid waarbij iedereen zich ook bekommert om de vrijheid tot ontwikkeling van anderen [Den Braber, 2016]. Het stimuleren van ontwikkeling gaat volgens de capability benadering vooral om het creëren van kansen en mogelijkheden die mensen in staat stellen te doen wat ze graag willen doen. Dat ForwArt beoogt een cultureel ecosysteem te ontwikkelen is daarmee te beschouwen als een vorm van creëren van deze mogelijkheden. Het ontwikkelen van een cultureel ecosysteem is te zien als de benodigde voorwaardenscheppende context van een sociale en fysieke omgeving waarin [jonge] mensen zich bevinden om tot volle wasdom te komen.

Beschermende factoren in opgroeien

Uit onderzoek [Daamen en Ince, 2014] blijkt dat sociale aspecten in een wijk - een concretisering van een sociale en fysieke omgeving - een sterke beschermende factor zijn voor de ontwikkeling van jeugdigen. Deze onderzoekers stellen dat door de omgang tussen mensen van alle leeftijden te verbeteren, de positieve ontwikkeling van wijkbewoners wordt bevorderd. Dit kan door informele sociale contacten te vermeerderen en de sociale controle, het vertrouwen en de betrokkenheid tussen mensen te vergroten. Daarnaast is het van belang dat jeugdigen de mogelijkheid hebben om in de wijk hun vaardigheden te ontwikkelen en dat zij hierin erkend worden [Ince et al., 2004]. Ook Baartman [2009] en De Winter [2008] stellen dat sociale steun in de wijk de draagkracht van gezinnen vergroot. De Vos, Glebbeek en Wielers [2009] beschrijven dat het voor jeugdigen van belang is dat zij opgroeien in sociaal sterke wijken omdat zij leren van voorbeeldgedrag van anderen.

Onderzoekers [Ince et al., 2013] hebben uit literatuur een top tien samengesteld van beschermende factoren bij opgroeien. Deze factoren zijn behulpzaam bij het bevorderen van een positieve ontwikkeling van jeugdigen. Een aantal van deze factoren hebben betrekking op sociale aspecten in een wijk en komen ook terug in bovenstaande omschrijving. De beschermende factoren die betrekking hebben op de context van de wijk, en waarvan ook werk gemaakt kan worden op wijkniveau, zijn samengevat: sociale binding, kansen voor betrokkenheid en participatie, omgeving met pro-sociale normen, erkenning en waardering voor positief gedrag, sociale steun en constructieve tijdsbesteding.

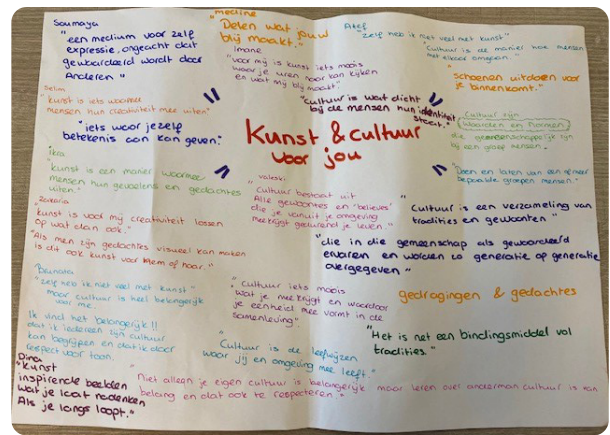
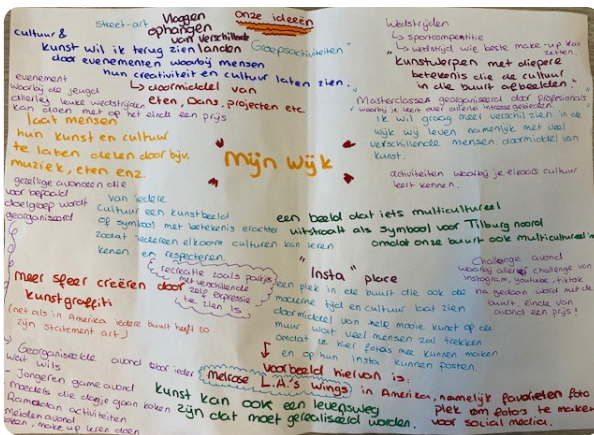
2 KIJK OP CULTUUR EN KUNST DOOR JONGEREN UIT TILBURG NOORD EN FORWART PARTNERS

ForwArt beoogt zoals gezegd een cultureel ecosysteem te creëren om jongeren te helpen de intrinsieke cultuur die inherent is aan hen, tot uitdrukking te brengen. Dit alles met het oog op een zo optimaal mogelijke ontwikkeling van jeugdigen. De potentie van ForwArt zit in het tegenwicht bieden aan de focus op het bestrijden van problemen, door te vertrekken vanuit de kracht en potentie die - ondanks de aanwezige problematiek - in jongeren, mensen en hun onderlinge netwerken aanwezig is. ForwArt kan bijdragen aan het opheffen van deze ogenschijnlijke tegenstelling. Kunst en cultuur zijn in ForwArt een belangrijk vehikel waarlangs het bevorderen van deze positieve ontwikkeling van jongeren plaatsvindt. Niet alleen als middel, maar ook als manier van kijken naar ontplooiing en ontwikkeling. Kunst en cultuur [art] krijgt binnen ForwArt

uiteenlopende invullingen en heeft geen vastomlijnde definitie. Om de rol van kunst en cultuur in ForwArt te kunnen duiden, is het van belang om aandacht te besteden aan de kijk op kunst en cultuur door jongeren uit Tilburg Noord én de ForwArt partners.

Jongeren over kunst en cultuur

Jongeren in Tilburg Noord hebben een ruime opvatting van kunst en cultuur. Aan een groep jongeren⁴ is gevraagd: Wat is kunst en cultuur voor jou en hoe willen jullie dit terug zien in de wijk? Ze maakten er onder meer deze platen met uitspraken over:

Kunst en cultuur gaat voor jongeren over gewoonten, gebruiken, over zelfexpressie, dat wat van generatie op generatie wordt doorgegeven, een bindmiddel, inspirerende beelden, leefwijzen, iets dat je 'blij maakt'. Jongeren willen graag meer cultuur in de wijk zien, iets dat echt in deze wijk past. Dat cultuur gerepresenteerd wordt in de openbare ruimte. Jongeren willen het terugzien in de wijk door iets te doen wat mensen bij elkaar brengt: bijvoorbeeld door evenementen en projecten of via muziek en eten. Ze zouden een rol willen spelen in het organiseren van een evenement waarbij ze de mogelijkheid hebben hun eigen kunst en cultuur te delen, zoals een cultuurmarkt.

'Cultuur is het doen en laten van bepaalde mensen. Kunst is iets waarmee mensen hún creativiteit kunnen uiten. Mij lijkt het leuk om kunst en cultuur terug te zien door evenementen waarbij mensen hun creativiteit laten zien en hun cultuur'

'Kunst en cultuur is iets wat je thuis laat voelen. Iets wat je op je gemak kan stellen. Ik voel me vaak ook veiliger als ik m'n cultuur om me heen zie. Dit wil ik terugzien door meer kunst- en cultuurprojecten.'

'Ik zou het vooral leuk vinden als wij onze culturen meer zouden uitdrukken als jeugd en dat wij hier ook de gelegenheid voor krijgen'

⁴ Jeugdadviesraad, 2021

ForwArt Partners over kunst en cultuur

Niet alleen jongeren, ook ForwArt partners hebben zich desgevraagd uitgesproken over hun kijk op kunst en cultuur en de rol daarvan voor het vergroten van perspectief voor jongeren (Huijgen, 2022). Ook zij hebben een ruime opvatting over wat kunst en cultuur is. Er zitten elementen in van manieren van denken en doen, van gewoonten en tradities. Het gaat ook om uitdrukkingsvormen die allerlei gedaanten kunnen aannemen. Maar ook gaat het om het aangeraakt worden, om contact [mee] te maken, om aansluiting te vinden bij wat je bezighoudt én om aansluiting te vinden bij anderen.

'Het is een manier van denken [creatief, conceptueel] die je wereld vergroot, je leert ruimer denken, je ziet meer mogelijkheden, je probeert meer dingen, je praat met verschillende mensen, het is een maakplek.'

'Cultuur is uitdrukking geven aan identiteit. Dat kan artistiek zijn, maar ook de basis van [etnische] achtergrond, waar vind je aansluiting, waar voel je je veilig, waar is herkenbaarheid. De betekenis cultuur varieert voor elke gemeenschap.'

'Cultuur kan perspectief openen: wat in jonge mensen zit en wat nog tot wasdom moet komen. Aanraking met kunst en cultuur kan iets teweegbrengen wat je niet kan vermoeden.'

'Kunst en cultuur geeft jongeren andere uitdrukkingsvormen. ForwArt heeft de rol om kunst en cultuur benaderbaar te maken. Het is niet iets groots en abstracts. Het is iets dat nabij is, je mag oefenen.'

Eén van de ForwArt partners heeft hun kijk op cultuur en kunst, zoals zij deze ook in ForwArt tot uitdrukking willen brengen, als volgt en heel uitgebreid verwoord:

'CULTUUR bestaat uit al die dingen die mensen denken, doen en hebben: gewoonten en gebruiken, normen en waarden, manieren van bestaan, van eten en drinken, kleden, bouwen, verbouwen, van vieren, rouwen, ontspannen en leren. Cultuur is het bindweefsel van ons maatschappelijke en menselijke systeem. Cultuur dat zijn wij samen, dat maken we samen. Onder kunst kunnen vormen van activiteit verstaan worden waarin we met behulp van onze verbeelding de vrijheid creëren om opnieuw te kijken: naar onszelf, naar de ander en naar onze omgeving. Kunst geeft je de ruimte om gewoontes, gebruiken, normen en waarden te bevragen, om alternatieven voor te stellen voor daar waar het knelt en vast zit. Kunst staat voor zelfbeschikking, speelruimte en vrijheid, voor vrij denken, vrij voelen, voor 'worden' in plaats van 'zijn'. Kunst 'is' niet iets, kunst maak je. Het vraagt om het onderzoeken van

vormen en activiteiten waarmee we als mensen blijven bewegen en niet vastlopen in onszelf en in maatschappelijke systemen. Kunst is niet iets extra's voor wanneer je er tijd en geld voor hebt. Kunst is een essentie van mens-zijn, het is altijd bij je. Door 'cultuur' en 'kunst' van hun abstractie te bevrijden, kunnen ze de meest directe sfeer vormen waarin en waarmee invloed kan worden uitgeoefend. Cultuur en kunst kunnen begrippen zijn die inspireren en uitdagen tot gedachten, plannen, ideeën en voorstellen voor intens, betrokken, verantwoordelijk en vrij samenleven.'

Om te kunnen duiden wat de betekenis is van de aanwezigheid van ForwArt in Tilburg Noord is het van belang rekenschap te geven van deze brede opvatting van kunst en cultuur. In de mogelijkheden die ontstaat zijn [paragraaf 4], net als in de voorbeelden [paragraaf 5], wordt duidelijk dat al deze aspecten van kunst en cultuur worden aangeraakt. Zowel expressievormen, het maken, het ervaren, gewoonten en gebruiken, elkaar verhalen vertellen, verbondenheid met elkaar, je wereld verruimen, iets nieuws leren; het heeft allemaal te maken met kunst en cultuur en is terug te vinden in de diverse initiatieven.

3 JONGEREN OVER FACTOREN VAN BELANG VOOR TOEKOMSTPERSPECTIEF

Jongeren uit Tilburg Noord hebben diverse factoren genoemd die zij belangrijk vinden voor hun toekomstperspectief. Ze noemen bijvoorbeeld het hebben van interesse voor de dingen die om je heen gebeuren en het gemotiveerd zijn. Ook helpt het hebben van positieve rolmodellen en het zelf kunnen bijdragen aan initiatieven.

Zij noemen ook andere type factoren. Zij vinden [meer] plekken om samen te komen belangrijk. Ruimtes waar ze elkaar kunnen ontmoeten, want sociale contacten zijn belangrijk voor hen. Maar ook oefen- en speelplekken. Niet alleen de jongeren zelf, maar ook ouders maken opmerkingen in deze trant: *'Ik mis plekken in de buurt waar mijn kind iets kan doen'*. Deze factor hangt samen met de fysieke context van de wijk waarin zij opgroeien. Een van de onderdelen van ForwArt is om deze plekken te creëren en maken daarmee onderdeel uit van het beoogde culturele ecosysteem.

Daarnaast benadrukken jongeren het belang van aspecten die te maken hebben met een passende opleiding, stageplekken en uiteindelijk: werk. Perspectief hierop hebben is voor de jongeren belangrijk. Ze zien dat voor sommige leeftijdsgenoten het belangrijk is om een alternatief te zien voor 'snel geld verdienen'. Ten slotte, sommige jongeren hebben zorgen over of het gezin wel rondkomt. Zij zien voorbeelden dat leeftijdsgenoten willen bijdragen aan het gezinsinkomen. *'Dan gaan ze dingen doen. Dat is een geheim'*.

4 ONTSTANE MOGELIJKHEDEN VOOR JONGEREN IN TILBURG NOORD

De aanwezigheid van ForwArt in Tilburg Noord heeft eerste sporen nagelaten. Hoewel ForwArt nog niet heel bekend is onder jongeren in Tilburg Noord⁵, zijn diverse initiatieven binnen ForwArt - meestal onder een eigen naam - geïnitieerd waarin jongeren betrokken zijn geweest. De ontstane mogelijkheden voor jongeren zijn te rangschikken aan de hand van zes thema's: [1] cultuur ervaren, [2] cultuur maken, [3] 'ruimtes' innemen, [4] laten horen van je stem, [5] kansen om te ondernemen en [werk]ervaring op te doen en [6] het uitbreiden van je netwerk. De ontstane mogelijkheden zijn niet altijd strikt van elkaar te onderscheiden en moeten dan ook in onderlinge samenhang met elkaar worden gezien.

Via deze zes 'manieren' vindt mogelijk het creëren van de context plaats waarin een cultureel ecosysteem tot wasdom kan komen. Zoals aangegeven benadrukt de capability benadering het belang van het creëren van een context voor een positieve ontwikkeling van jongeren waarbij zij zelf aan het roer staan. Mogelijk, want paragraaf [5] verkent aan de hand van een aantal voorbeelden welke [beschermende] factoren en werkzame elementen zijn terug te vinden in deze ontstane mogelijkheden.

1. Cultuur ervaren

Inwoners, jongeren en kinderen uit Tilburg Noord hebben in de periode van voorjaar 2021 tot en met juli 2022 getuige kunnen zijn van een aantal voor de wijk zichtbare culturele uitingen.

In april 2022 vond de jeugdvoorstelling [8+] De Koning eet...! plaats in een circustent in het Ypelaerpark. Deze voorstelling is door Het Zuidelijk Toneel speciaal voor Tilburg Noord gemaakt en was gedurende vier middagen gratis te bezoeken. Op 26 juni 2022 heeft, eveneens in het Ypelaerpark de eerste editie van het Ypie__fest plaatsgevonden. Dit festival, georganiseerd door en voor jongeren ondersteund door Fashionclash, stond in het teken van cultuur, identiteit, mode, muziek en talentontwikkeling. Een maand later, op woensdag 27 juli 2022 is de muurschildering onthuld die is gemaakt door kunstenaar Hedy Tjin in samenwerking met The Scene⁶. De afbeelding op de zijkant van een centraal gelegen flatgebouw, nabij een wijkcentrum en het Ypelaerpark, is geïnspireerd door het werk dat jonge vrouwen hebben gemaakt gedurende een aantal workshops die in het teken stonden van tekenen en schilderen. Fashionclash⁷ heeft een aantal keer exposities georganiseerd in de ForwArt projectruimte, een voormalig winkelpand, waar producten van workshops, voornamelijk gemaakt door stagiaires van ROC, tentoongesteld zijn.

2. Cultuur maken

Jongeren zijn op verschillende manier in de gelegenheid geweest om zichzelf te laten zien en om zichzelf te uiten via deelname aan verschillende [culturele] activiteiten. Zij hebben zich kunnen bezighouden met het uitdrukking geven aan [hun] cultuur via het 'maken'. Dat kan kunst genoemd worden, hoewel dat door betrokkenen niet altijd als 'kunst' herkend of benoemd zou worden.

Corpo Máquina is regelmatig aanwezig in de gymzaal waar zij oefenen en [kleine] voorstellingen maken die ze aan elkaar laten zien. Maar ook, onverwacht, op plekken buiten of bij een bijeenkomst over de toekomst van de oefenplek. In de zomer van 2022 is een voorstelling voorbereid met zestien kinderen samen met

⁵ Bronnen: JAR [2022] en informele gesprekken met jongeren

⁶ Meer over The Scene: zie bijlage

⁷ Meer over Fashion Clash: zie bijlage

professionele dansers en freestyle voetballers. Zij gingen samen het podium op in de Tilburgse schouwburg. Een aantal jongeren uit Tilburg Noord hebben via Fashion Clash de gelegenheid gekregen om deel te nemen aan verschillende workshops. Portretten van jongeren zijn geëxposeerd in het Textielmuseum, de pop-up tentoonstelling De stijl van Noord heeft plaatsgevonden in NS16. Ook via exposities in de winkel aan het Verdiplein hebben jongeren hun creaties kunnen laten zien. Jonge vrouwen hebben via workshops van The Scene kennisgemaakt met allerlei vormen van expressie en cultuur: fotografie, *spoken word*, tekenen, schilderen.

3. 'Ruimtes' innemen

Voor jongeren is een aantal mogelijkheden ontstaan om ruimtes 'in te nemen'. Jongeren zijn betrokken geraakt bij het in gebruik nemen van plekken die daarmee een nieuwe bestemming krijgen. Tegelijkertijd zijn eerste stappen gezet in de voorbereiding op het creëren van nieuwe plekken.

In een gymzaal hebben kinderen (tussen de vijf en zeventien jaar) deelgenomen aan de oefenmiddagen bij Corpo Máquina. Deze gymzaal hoort bij de aangrenzende basisschool waar de kinderen gymles hebben. Ook een aantal groepen maken er gebruik van in de avonduren. Doordat Corpo Máquina ook gebruik is gaan maken van de gymzaal en de deuren heeft opengezet, is een nieuwe ruimte ontstaan. *'We maken ruimte om jezelf te vinden in wat je doet'*.

In het wijkcentrum is een nieuwe jongerenruimte geopend. Daarmee hebben de jongeren (opnieuw) een plek gekregen in de wijk Stokhasselt, waar lange tijd geen plek was voor jongeren om bij elkaar te komen. Ook is in de ForwArt projectruimte, een voormalig winkelpand, ruimte ontstaan om activiteiten te ondernemen. Deze is aanvankelijk in gebruik genomen door projectpartners, waarbij Fashion Clash er het vaakst aanwezig was, en is het nog niet echt een plek van de wijk geworden⁸.

Op woensdag is er ruimte voor jonge vrouwen uit Tilburg Noord. The Scene heeft er een plek gevonden om samen te komen, om elkaar te leren kennen, om zich met elkaar te verbinden, te eten en te ontdekken. De workshops vinden hier plaats. De plannen om in het Ypelaerpark plekken te realiseren voor en door jongeren, kenden in de zomer van 2021 hun eerste ontwikkeling. Jongeren zijn betrokken geweest bij de voorbereiding op het realiseren van zogeheten Mountable sculptures en een 'oefenplek' in het Ypelaerpark. Twee bijeenkomsten met jongeren hebben plaatsgevonden. Daarna is om verschillende redenen de ontwikkeling stil komen te liggen. In het voorjaar van 2022 lanceerde de gemeente een idee voor een Urban Factory - een gebouw waarin ruimte is voor activiteiten van jongeren en waar ook Corpo Máquina een thuisbasis zou kunnen vinden - te realiseren op een veld gelegen aangrenzend aan het park. Dit idee stuitte op verzet uit de buurt, waarbij vervolgens is ingezet op zoeken naar een alternatieve locatie. Deze is gevonden in het herbestemmen van de gymzaal die aanvankelijk plaats zou moeten maken voor een nieuwe gymzaal. Deze nieuwe gymzaal krijgt nu een plek naast de [oude] gymzaal welke wordt opgeknapt en daarmee behouden blijft voor de wijk en onderdak gaat bieden aan Corpo Máquina.

4. Laten horen van je stem/ 'voice'

Via ForwArt zijn verschillende mogelijkheden gecreëerd en ontstaan waarbij jongeren in de gelegenheid zijn (geweest) om hun stem te laten horen.

⁸ Over de betekenis en het belang van 'plekken' in de context van ForwArt meer in een andere te verschijnen bijdrage.

Een aantal jongeren is ondersteund in het oprichten van Noordvoerders: een platform waar jongeren hun stem laten horen over ontwikkelingen in Tilburg Noord. Ze willen langdurig betrokken zijn bij de plannen die er zijn in en voor Tilburg Noord. Nog voordat Noordvoerders bestond heeft een aantal jongeren in 2021 kunnen meedenken met de plannen voor het Ypelaerpark. De T-reporters van Omroep Tilburg laten zich zien via *reports* die zij maken in en over Tilburg Noord. Daarmee brengen zij onderwerpen die te maken hebben met [ontwikkelingen] in Tilburg Noord in beeld en zijn daarmee in de gelegenheid hun stem te laten horen. Leerlingen van Cobbenhagenmavo hebben kennis gemaakt en geoefend met het journalistieke vak. In het kader van het vak technologie en toepassing zijn zij in opdracht van Omroep Tilburg aan de slag geweest als T-reporters. Zij hebben reportages (in beeld, geluid en geschreven vorm) gemaakt van wat hen bezighoudt met betrekking tot Tilburg Noord. Een aantal van hen heeft samen met een cameraman van Omroep Tilburg reportages gemaakt van evenementen in Tilburg Noord. De Jongerenadviesraad, waarin veel jongeren uit Tilburg zitten, zijn betrokken bij ForwArt onderzoek. Zij hebben onderzoek gedaan in hun eigen netwerk naar de bekendheid van ForwArt en de betekenis van ForwArt voor deze jongeren. Een jonge vrouw uit Tilburg Noord heeft het initiatief genomen voor een Kinderpersbureau. Daar hebben jongeren (7-13 jaar) de mogelijkheid om hun stem in de media te laten horen.

Het jezelf kunnen laten horen heeft ook te maken met invloed kunnen uitoefenen op de manier waarop je uitdrukking kan geven aan hetgeen je zelf wilt doen. In de vrouwengroep van The Scene en in de gymzaal bij Corpo Máquina hebben kinderen en jongeren de gelegenheid zichzelf te laten horen en eigen inbreng te hebben op wat er gebeurt.

5. Ondernemen en (werk)ervaring opdoen, onder andere via opdrachten en stages

Via ForwArt zijn een aantal jongeren ook in de gelegenheid gekomen om werkervaring op te doen via stages of opdrachten en om zelf te gaan ondernemen.

Via The Scene zijn mogelijkheden ontstaan voor jonge ondernemers om bijvoorbeeld cateringactiviteiten verder te ontwikkelen en ook om workshops te geven. Twee jongeren uit Tilburg Noord zijn vanuit hun traineeship bij de gemeente Tilburg een dag per week aan ForwArt gekoppeld. Zij hebben meegewerkt met het organiseren van activiteiten en evenementen en het leggen van contacten met jongeren in de wijk. Zij ontvangen daarvoor een stagevergoeding. Ook dit is mogelijk een opstap naar meer ondernemerschap. Wijkbewoners hebben zich ingezet voor de schoonmaak en klein onderhoud in het winkelpand van waaruit ForwArt verschillende activiteiten onderneemt. Zij ontvangen daarvoor een vrijwilligersvergoeding.

6. Netwerk uitbreiden

Jongeren hebben door deel te nemen aan ForwArt activiteiten meer andere jongeren en wijkbewoners, maar ook mensen van organisaties uit de wijk leren kennen. De formele en informele netwerken breiden zich uit. Dit beperkt zich niet tot de formele ForwArt Partners, ook met andere partijen ontstaan contacten die meer of minder duurzaam zijn.

SAMENVATTING DEEL 1

In het eerste gedeelte van deze bijdrage is per paragraaf het volgende in beeld gebracht:

Werkzame elementen van cultuurparticipatie

Vanuit de literatuur zijn de volgende werkzame elementen van cultuurparticipatie die van invloed zijn op welzijn, ontwikkeling en toekomstperspectief, te onderscheiden. Jongeren uit Tilburg Noord onderschrijven deze elementen op uiteenlopende manieren.

- Jongeren zijn eigenaar zijn van hun eigen leerproces (regie), hebben controle over het leven en de omgeving, dragen daar zelf aan bij.
- Jongeren ervaren ruimte voor identiteitsontwikkeling (zelfreflectie én het gevoel onderdeel te zijn van een groep) hebben interesse voor de dingen om hen heen, ze zijn gemotiveerd.
- Jongeren doen positieve ervaringen op en hebben positieve rolmodellen.

Aanvullende factoren volgens jongeren

Vervolgens blijkt uit analyse van observaties en informele gesprekken dat jongeren uit Tilburg Noord, hetzij niet altijd in dezelfde bewoordingen, bovenstaande elementen onderschrijven. Daarnaast wijzen zij op drie aanvullende factoren die voor hen van invloed zijn op hun welzijn, ontwikkeling en toekomstperspectief.

- Jongeren hebben plekken (voor ontmoeting, om iets te maken, iets te creëren) nodig om samen te kunnen komen.
- Jongeren hechten belang aan een passende opleiding, stageplekken en uiteindelijk: werk.
- Jongeren hebben geen zorgen over de basisbehoeften van hun gezin/ familie

(Beschermdende) factoren voor positieve ontwikkeling van jeugdigen

De literatuur over (beschermdende) factoren voor positieve ontwikkeling van jeugdigen onderscheidt zes factoren, die gerelateerd kunnen worden aan de sociale en fysieke context van een wijk.

▪ Sociale binding	▪ Erkenning en waardering voor positief gedrag
▪ Kansen voor betrokkenheid en participatie	▪ Sociale steun
▪ Omgeving met prosociale normen	▪ Constructieve tijdsbesteding

Ontstane mogelijkheden voor jongeren in Tilburg Noord

De in paragraaf 4 toegelichte ontstane mogelijkheden voor jongeren in Tilburg Noord zijn samen te vatten in zes thema's.

1. Cultuur ervaren
2. Cultuur maken
3. 'Ruimtes' innemen
4. Laten horen van je stem ('voice')
5. Kansen om te ondernemen en (werk)ervaring op te doen
6. Het uitbreiden van netwerk

De brede opvatting van kunst en cultuur zoals die zowel door jongeren als de projectpartners is verwoord, beweegt zich als het ware door al deze 'rijtjes' heen.

DEEL 2

Deze paragraaf zet de conceptuele context uiteen waarbinnen de verkenning plaats vindt naar de betekenis van de aanwezigheid van ForwArt voor jongeren in Tilburg Noord. Dit kader wordt gevormd door de uitgangspunten van de capability benadering. Vervolgens wordt ingezoomd op de werkzame elementen van cultuur[deelname] voor de ontwikkeling van jongeren, het belang van het creëren van een betekenisvolle context en wat beschermende factoren zijn in opgroeien.

5 **POTENTIE VOOR ONTPLOOIING VAN JONGEREN IN DE ONTSTANE MOGELIJKHEDEN**

Aan de hand van een kwalitatieve analyse verkent deze paragraaf de manier waarop de [beschermende] factoren en werkzame elementen die bijdragen aan welbevinden en positieve ontwikkeling van jeugdigen, zijn terug te vinden in de ontstane mogelijkheden voor jongeren⁹. De volgende voorbeelden illustreren hoe dit er in praktijk uitziet. Deze voorbeelden zijn niet uitputtend, maar zijn geselecteerd omdat zij zicht bieden op de veelzijdigheid van de activiteiten en initiatieven die hebben plaatsgevonden.

Zomer in de gymzaal

Vanaf de zomer van 2021 heeft een groep kinderen in een gymzaal een plek gevonden - ze speelden op het nabijgelegen veldje en waren nieuwsgierig - waar zij bij Corpo Máquina¹⁰ kunnen spelen, elkaar kunnen ontmoeten, kijken, bewegen, samen voorstellinkjes maken. Aan het begin van de zomer is voor Corpo Máquina deze plek beschikbaar gekomen. Zij kunnen na schooltijd en in de vakanties gebruik maken van de gymzaal, die ook gebruikt wordt door de aangrenzende basisschool. Daar heeft Corpo Máquina de gelegenheid hun ambitie om onderdeel van de wijk te zijn, vorm te geven. In de zomermaanden hebben zij de deuren van de gymzaal opengezet. Een groep kinderen tussen de 6 en 14 jaar is gedurende aan aantal weken blijven komen. De uitnodigende sfeer waar geen vast programma is aangeboden, trok de kinderen naar binnen.

Hiermee is voor kinderen en jongeren de mogelijkheid ontstaan om cultuur te ervaren, maar ook om cultuur te maken. Ze hebben, letterlijk, ruimte in kunnen innemen om te bewegen en samen te spelen en samen maken. Daarop hebben zij zelf invloed kunnen uitoefenen, want er is ruimte geboden om te ontdekken. Ze hebben zelf invloed op wat zij wel of niet doen en in die zin 'eigenaarschap' kunnen ervaren. De kinderen hebben er positieve ervaringen opgedaan, dat alleen al is af te leiden uit het feit dat zij dag-in-dag-uit bleven terugkomen. Daaruit spreekt ook betrokkenheid. Onderlinge verbondenheid, tussen de kinderen onderling maar ook met de aanwezige volwassenen, heeft kans gekregen om tot ontwikkeling te komen. De kinderen zijn in een positieve omgeving met prosociale normen en krijgen er erkenning en waardering voor hun aanwezigheid. Daarmee zijn in dit voorbeeld een groot deel van de werkzame elementen en beschermende factoren in opgroeien terug te vinden.

Verhalen van vrouwen groots verbeeld

In de zomer van 2022 is op de zijkant van een flat grenzend aan het Ypelaerpark een enorme muurschildering aangebracht. Dit is het resultaat van een samenwerking tussen en de initiatiefnemers van

⁹ Zie bijlage 3 voor een tabel waarin enerzijds de ontstane mogelijkheden voor jongeren binnen ForwArt en anderzijds de [beschermende] factoren en werkzame elementen die bijdragen aan positieve ontwikkeling, ontplooiing en welbevinden, aan elkaar gerelateerd zijn.

¹⁰ Zie voor een beschrijving van [de activiteiten van] Corpo Máquina bijlage 2

The Scene¹¹ en de jonge vrouwen die deel uitmaken van dit netwerk én een professionele kunstenaar. De groep jonge vrouwen [tussen de 17 en 27 jaar] ontmoet elkaar elke woensdagavond in de projectwinkel en daar eten en praten ze en volgen workshops. Deze workshops worden gegeven door vrouwen die een professionele achtergrond hebben in de kunstvorm die centraal staat. Dat varieert van spoken word, fotografie, tekenen, schilderen tot styling. Het ontmoeten, verhalen vertellen en het verbeelden daarvan staat tijdens de avonden centraal. Een van de workshops is verzorgd door kunstenaar Hedy Tjin. Ze heeft de vrouwen gevraagd aan de hand van een sprekend beeld dat de vrouwen doet denken aan empowerment, en dat voor hen symbool staat voor kracht, een tekening te maken. Uit deze tekeningen heeft de kunstenaar een selectie gemaakt en samengebracht tot een ontwerp voor een muurschildering. De vrouwen zijn trots dat hun verbeelding nu groots zichtbaar is. Ze laten zich ermee zien. Het elkaar verhalen vertellen en ervaringen uitwisselen, draagt bij aan de identiteitsontwikkeling van de vrouwen, waarbij ze kracht en *sisterhood* willen én kunnen uitstralen. Positieve ervaringen opdoen en sociale binding ervaren zijn belangrijke centrale elementen in de totstandkoming van de muurschildering. Ze ervaren het als van henzelf [eigenaarschap]. Zij hebben hiermee de kans gehad betrokken te zijn en te participeren. Allemaal factoren die belangrijk zijn als het gaat om ontwikkelmogelijkheden voor jonge mensen. In dit voorbeeld van de muurschildering zijn verschillende ontstane mogelijkheden verenigd: cultuur ervaren is niet alleen voor de vrouwen, maar veel meer mensen mogelijk geworden, omdat met de muurschildering een duidelijk zichtbaar statement is gemaakt in de openbare ruimte. De vrouwen zijn via deelname aan de workshop betrokken bij het maakproces. Zij hebben 'ruimte' ingenomen door wekelijks aanwezig te zijn op een centraal gelegen plek in Tilburg Noord, waar doorgaans vooral jongens en mannen de sfeer bepalen. De vrouwen hebben door betrokken te zijn bij The Scene (de muurschildering is slechts een van de concrete voorbeelden) hun netwerk verbreed en ervaring kunnen opdoen, kunnen uitproberen en erachter komen waar ze warm voor lopen.

Fashionworkshops in de winkel

In het najaar van 2021 hebben in het winkelpand - tijdelijk in gebruik genomen als ForwArt projectruimte - fashionworkshops plaatsgevonden, waar ook studenten aan de modeopleiding (ROC) aanwezig waren. Een paar studenten woont in Tilburg Noord en zij kregen op deze manier de kans om stage te lopen in hun eigen wijk. Deze workshops vinden plaats in het kader van het project Second Skin¹². De stagiaires zijn meerdere dagen per week aanwezig gedurende de hele dag. De workshops vonden plaats iedere dinsdag en donderdag tussen vier en zes uur 's middags. Deelnemers leren werken met verschillende technieken en materialen, waarmee bijvoorbeeld eigen kleding kan worden gepimpt of zelf stoffen met prints kunnen worden gemaakt. De workshops zijn matig bezocht door jongeren uit de wijk en vaak waren alleen stagiaires aanwezig. Contact leggen met andere jongeren in de wijk bleek best een opgave. Ze bleken zich onvoldoende aangesproken te voelen, om spontaan binnen te lopen en mee te doen met de workshops. Een van de factoren die ontbrak zodat de workshops mogelijk als meer uitnodigend ervaren zouden kunnen worden en meer bezocht zouden kunnen zijn, is agency, eigenaarschap. Het aanbieden van activiteiten die weinig connectie hebben met wat jongeren in de wijk bezighoudt of aanspreekt, blijkt weinig aansprekend. Jongeren ervaren geen betrokkenheid, laat staan dat zij de ervaring hebben dat zij zelf invloed hebben op welke activiteit plaats vindt. Deze ervaring heeft een aantal maanden later een aantal in dat opzicht meer succesvollere workshops tot gevolg gehad. Daarin is gewerkt met een thema dat speelt in de levens van jongeren in Tilburg Noord. Bijvoorbeeld het ervaren vooroordeel van mensen van buiten Tilburg Noord, dat

¹¹ Zie voor een beschrijving van (de activiteiten van) The Scene bijlage 2

¹² Eén van de activiteiten van Fashion clash, zie voor een verdere beschrijving bijlage 2

het een 'gevaarlijke wijk' is, waar je beter niet kan komen. De manier waarop de media over Tilburg Noord bericht speelt volgens jongeren een rol in de negatieve beeldvorming. Jongeren uit Tilburg Noord zijn juist trots op hun wijk en voelen zich er thuis. Door Tilburg Noord logo's te ontwerpen en deze met verschillende technieken op T-shirts aan te brengen hebben aantal jongeren hiermee een tegengeluid laten horen en zien.

De stem van kinderen en jongeren

Een jonge inwonster van Tilburg Noord heeft in 2021 het initiatief genomen om [Kinderpersbureau Noord](#) te starten. Ze wil kinderen (tussen 7 en 12 jaar) een stem geven in de media, zodat zij een nieuw perspectief op hun wijk kunnen laten zien. De kinderen kunnen aan de slag met het maken van nieuwsitems, fotografie en film. Het is een van de initiatieven die is ontstaan vanuit de ForwArt-ambitie om nieuwe ondernemingen, initiatieven, activiteiten en kunstprojecten vanuit de jonge wijkbewoners in Tilburg Noord te stimuleren. Het kinderpersbureau werkt samen met de wijkkrant en Omroep Tilburg. Zij kunnen bijvoorbeeld de producties van de kinderen publiceren. Na de lancering van het initiatief, met onder meer een website, is het daadwerkelijk aan de slag te gaan met kinderen de volgende stap. Daarvoor is ook aansluiting gezocht met [Noordvoerders](#), een platform waarin jongeren zich verenigd hebben omdat zij meer betrokken willen zijn bij plannen voor Tilburg Noord en hun stem willen laten horen. Deze initiatieven van jongeren zelf, zijn een voorbeeld waarin zij eigenaarschap ervaren. Het is immers hun eigen initiatief. Ze hebben hiermee kansen voor betrokkenheid en participatie gecreëerd. Het draagt bij aan de ontwikkeling van hun identiteit, doordat zij zichzelf uitspreken en laten zien op een manier waarin zij zelf geloven.

Circustent in het Ypelaerpark

In het voorjaar van 2022 heeft in het Ypelaerpark een circustent gestaan. Deze tent was de plek waar in april 2022 een [jeugdvoorstelling](#) plaatsvond, die speciaal voor Tilburg Noord is gemaakt. De voorstelling is bezocht is door klassen van basisscholen uit Tilburg Noord, maar ook door andere kinderen, hun ouders en bewoners uit Tilburg Noord. De voorstelling was gratis te bezoeken. Het heeft cultuur naar de wijk gebracht en toegankelijk gemaakt, waardoor voor iedereen de mogelijkheid is ontstaan om cultuur te ervaren. Kinderen hebben positieve ervaringen opgedaan. Ze waren al nieuwsgierig toen de circustent werd opgebouwd en hebben zelfs een beetje mee mogen helpen. Ook zijn de kinderen tijdens de voorstelling betrokken in het verhaal en kregen een aantal kinderen zelfs de mogelijkheid om even mee te doen in de voorstelling. Er is met de tent letterlijk, en met het verhaal van de voorstelling figuurlijk, een plek gecreëerd met prosociale normen. Het verhaal verzet zich tegen het gegeven dat er iemand (de koning) is die alle macht in handen heeft. De kinderen komen daartegen in opstand. Hierin zijn factoren terug te zien die betrekking hebben op identiteitsontwikkeling en kansen voor betrokkenheid en participatie. Erkenning en waardering voor positief gedrag is wat de kinderen hebben kunnen meekrijgen door naar de voorstelling te kijken. Op een toegankelijke en vrolijke manier is een belangrijk maatschappelijk thema onder de aandacht gebracht.

Cultuurfestival

Vlak voor de zomer van 2022 heeft in Tilburg Noord een cultuurfestival plaatsgevonden. Dit festival stond in het teken van cultuur, identiteit, mode, muziek en talentontwikkeling. In de voorbereiding op en tijdens dit festival hebben jongeren de mogelijkheid gehad om op verschillende manieren betrokken te zijn. Ze hebben een belangrijke rol gespeeld in de organisatie en programmering van het festival. Ze zijn ondersteund door

Fashion Clash. De jongeren hebben zelf andere jongeren betrokken, zij hebben geholpen met het op- en afbouwen van bijvoorbeeld podium en kramen. Ook tijdens het festival zelf heeft een aantal jongeren hun ondernemingsgeest kunnen laten zien, door bijvoorbeeld met zelfontworpen kleding of met bijzondere sneakers op de cultuurmarkt te staan. Ook waren er verschillende DJ's uit Tilburg Noord. Verder waren er diverse workshops en sportactiviteiten, eten en drinken, grotendeels verzorgt door mensen uit Tilburg Noord. Het festival is niet breed is aangekondigd, en vooral bezocht door inwoners van Tilburg Noord van alle leeftijden. Jongeren uit Tilburg hebben een [documentaire](#) gemaakt over dit festival. Daarin laten zij verschillende mensen aan het woord over het festival en over Tilburg Noord. Rondom dit festival zijn alle zes te onderscheiden ontstane mogelijkheden terug te vinden. In deze mogelijkheden is eveneens een deel van de [beschermende] factoren en werkzame elementen voor welbevinden en positieve ontwikkeling van jeugdigen te herkennen. Doordat jongeren zelf een grote rol hebben gespeeld in de totstandkoming van dit festival en zichzelf daar ook hebben kunnen laten zien, hebben zij een gevoel van eigenaarschap kunnen ervaren. Het heeft kansen voor onderlinge betrokkenheid en participatie geboden.

In bovenstaande voorbeelden is een deel van de werkzame elementen en factoren terug te vinden die bijdragen aan welbevinden en positieve ontwikkeling van jongeren. De voorbeelden zijn uiteenlopend van aard en daarmee zijn de factoren en werkzame elementen op uiteenlopende manieren en in meer of mindere mate terug te vinden. Juist het samenspel van de verschillende initiatieven, maakt dat er een beweging kan ontstaan waarin uiteindelijk alle elementen zijn terug te vinden.

6 ONTSTANE MOGELIJKHEDEN ZIJN EERSTE KIEMEN, VERBREDEDEN EN VERDUURZAMEN VRAAGT NU AANDACHT

De vraag die in dit stuk centraal staat is wat betekent de aanwezigheid van ForwArt voor jongeren in Tilburg Noord? De verkenning hiervan heeft laten zien dat verschillende mogelijkheden zijn ontstaan voor jongeren. Deze zijn te zien als eerste kiemen van ForwArt als het gaat om talentontwikkeling, erkenning van identiteit en het vergroten van het perspectief voor jongeren in Tilburg Noord. In deze ontstane mogelijkheden is een deel van de werkzame elementen van cultuurparticipatie en factoren van invloed op positieve ontwikkeling van jeugdigen, te herkennen. Met andere woorden: de mogelijkheden die ontstaan zijn binnen ForwArt hebben (in potentie) ook daadwerkelijk positieve invloed op het leven en de ontwikkeling van jongeren.

Tegelijkertijd is de schaal van de mogelijkheden die voor jongeren ontstaat zijn, in de eerste anderhalf jaar van ForwArt beperkt geweest. Een beperkt aantal jongeren is betrokken bij initiatieven van ForwArt, soms zijn dezelfde jongeren betrokken bij meerdere initiatieven. Het aantal eigen initiatieven van jongeren is vooralsnog ook beperkt geweest. Het is niet exact bekend hoe groot de groep kinderen en jongeren uit Tilburg Noord is, die actief of passief (als toeschouwer bijvoorbeeld) betrokken is bij initiatieven die gerelateerd zijn aan ForwArt. Dit is het gevolg van enerzijds het open karakter van een aantal initiatieven; er wordt niet gewerkt met inschrijving of registratie van deelname. Daarnaast nemen soms ook jongeren deel die van buiten Tilburg Noord komen. Bovendien staan sommige initiatieven nog in de kinderschoenen, zijn ze (tijdelijk) onderbroken of zijn na twee jaar afgerond of gestopt.

Het verbreden en verduurzamen van mogelijkheden voor jongeren die kunnen ontstaan vanuit de aanwezigheid van ForwArt in Tilburg Noord, begint met de erkenning dat 'kunst en cultuur' een vehikel is waarlangs deze mogelijkheden voor jongeren [kunnen] ontstaan. De voorbeelden laten zien dat dit op verschillende manieren in gang is gezet. Het breder voeren van het gesprek over wat de betekenis kan zijn van kunst en cultuur in Tilburg Noord, zou behulpzaam kunnen zijn om de potenties van ForwArt te vergroten. Door in gesprek te gaan met jongeren over de manier waarop kunst en cultuur een rol kan vervullen in het jezelf mogen zijn, jezelf mogen uiten, jezelf kunnen ontwikkelen, de eigen regie nemen, positieve ervaringen opdoen, sociale steun ervaren, je onderdeel van een groep te voelen, ontstaat een rijk palet aan mogelijkheden die bijdragen aan meer welzijn, ontwikkeling en toekomstperspectief. Dat gaat verder dan wanneer uitsluitend 'activiteiten' worden aangeboden waaraan jonge mensen kunnen deelnemen. Of om jongeren te vragen mee te denken bij ontwikkelingen die zijn geïnitieerd door professionele partijen. Dat gaat ook verder dan 'talenten ontdekken en verder ontwikkelen'. Het gaat er niet om te excelleren in een kunstvorm *an sich*. De kracht van kunst en cultuur is gelaagder. Uiteindelijk gaat het erom of de werkzame elementen en factoren aanwezig zijn in de activiteiten en initiatieven die plaatsvinden.

De manier waarop het initiatief of de activiteit ontstaat en vorm krijgt, is daarbij van belang. Dat raakt aan de ambitie om te komen tot een rijker cultureel ecosysteem. Kunst en cultuur - in de brede opvatting - geven de ruimte om te onderzoeken, te bevragen en te experimenteren. De kracht van kunst en cultuur nog beter benutten, vraagt om samen zoeken, werken vanuit de erkenning van wat er al is, van wat er leeft, wat jongeren bezighoudt en welke ideeën er bij hen leven. Hiermee aan de slag gaan, is daadwerkelijk recht doen aan het centraal stellen van het perspectief van jongeren zelf. Dat is waar het in de capability benadering om draait: dat jongeren de mogelijk hebben om datgene te doen, wat zij zelf belangrijk vinden en waarde aan ontleen. Het creëren van een context waarin dit de ruimte krijgt, daar is het ForwArt om te doen. Zoals gezegd: de eerste kiemen zijn daarvoor gelegd. Maar het vraagt meer. Zoals langdurige, geduldige en betrokken aanwezigheid in de wijk. ForwArt heeft laten zien dat het potentie heeft om deze beweging in gang te zetten. Maar ook dat die potentie nog niet tot volle wasdom is gekomen. De tijd dringt echter, de Europese subsidie is eindig. De recente mogelijkheid tot verlenging van ForwArt biedt hierin de broodnodige ruimte. De inzet op verduurzaming van ontstane mogelijkheden én het aanwezig zijn op en creëren van plekken waar jongeren zijn en zich thuis en veilig [gaan] voelen, vraagt de komende tijd alle aandacht van de ForwArt partners. Daarbij helpt een focus op en toets van de aanwezigheid van werkzame elementen en [beschermende] factoren als leidraad bij wat partners ondernemen in de ForwArt context, zowel door de culturele als de niet culturele partijen. Uit de analyse van de voorbeelden in paragraaf [5] lijken initiatieven het meest veelbelovend als er [ten minste] aandacht is voor de volgende twee punten:

1. Eigenaarschap 'agency'
2. Sociale [ver]binding

Deze elementen zijn op verschillende manieren in geanalyseerde voorbeelden aanwezig. Wanneer deze elementen minder nadrukkelijk aanwezig zijn, lijkt eerder voorbij te gaan aan waar het ForwArt om te doen is. Daarmee zijn zij een belangrijke voorwaarde waarvan rekenschap gegeven moet worden, willen de mogelijkheden ook daadwerkelijk bijdragen aan positieve ontwikkeling en welbevinden van jongeren, waarbij zij zich daadwerkelijk gehoord en gezien weten.

Vervolg

Het vervolgonderzoek richt zich op een voortdurende observatie van initiatieven die in 2023 de ruimte krijgen om zich verder te ontwikkelen of om tot ontwikkeling te komen. Hieruit blijkt tot welke (aanvullende) mogelijkheden voor jongeren dit leidt. Een nadere analyse van de aanwezigheid van (beschermende) factoren en werkzame elementen van cultuurparticipatie voor welbevinden en ontwikkeling, geven zicht op wat de mogelijkheden die vanuit ForwArt ontstaan uiteindelijk voor jongeren betekenen. Tegelijkertijd is er ook aandacht voor de manier waarop verduurzaming vormt krijgt.

BRONNEN

Onderzoeksmateriaal

Films Vijf minuten Noord (N=41) <https://www.omroep Tilburg.nl/tv/in-vijf-minuten-noord/>

Films Dit is mijn Noord (n= 8) <https://www.omroep Tilburg.nl/tv/ditismijnnoord/>

Films R-newt (n=6) <https://r-newt.nl/algemeen/hoe-is-het-om-op-te-groeien-in-tilburg-noord/>

Producties T-reporters Cobbenhagenmavo (Dec 2021, April 2022)

Jeugdadviesraad (JAR): adviezen over cultuur (2021) en onderzoeken naar ForwArt (2022)

De stijl van Noord (Second Skin, Fashion Clash): foto's, podcasts, video's, expositie

Informele gesprekken met verschillende jongeren uit Noord vastgelegd middels fieldnotes in een logboek; gespreks- en observatieverslagen.

Observaties bij activiteiten van Fashion Clash, The Scene en Corpo Máquina, een wijkwandeling georganiseerd door de gemeente, diverse bijeenkomsten in Tilburg Noord, in het winkelpand op het Verdiplein, vastgelegd middels fieldnotes in een logboek en gesprek- en observatieverslagen.

Literatuur

Baartman, H. (2009). Het begrip kindermishandeling. Pleidooi voor een herbezinning en bezonnen beleid. Driebergen: Augeo.

Braber, C. den en Tririons, M. (2016). De capability approach. Voeding voor het sociaal werk van morgen. Sociaal.net, online, 6 juni 2016.

Chua, L. W., Milfont, T. L., & Jose, P. E. (2015). Coping Skills Help Explain How Future-Oriented Adolescents Accrue Greater Well-Being Over Time. *Journal of Youth and Adolescence*, 44(11), 2028-2041. <https://doi.org/10.1007/s10964-014-0230-8>.

Daamen, W. & Ince, I. (2014) Wat werkt bij het bevorderen van een positieve ontwikkeling van jeugdigen. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.

Darewych, O. H., & Riedel Bowers, N. (2018). Positive arts interventions: Creative clinical tools promoting psychological well-being. *International Journal of Art Therapy*, 23(2), 62-69.

Fredrickson, B. L., Cohn, M. A., Coffey, K. A., Pek, J., & Finkel, S. M. (2008). Open hearts build lives: positive emotions, induced through loving-kindness meditation, build consequential personal resources. *Journal of personality and social psychology*, 95(5), 1045-1062. <https://doi.org/10.1037/a0013262>

Ince, D., Beumer, M., Jonkman, H. & Vergeer, M. [2004]. Veelbelovend en effectief. Overzicht van programma's in de domeinen gezin, school, kinderen en jongeren, wijk. Tweede volledig herziene editie. Utrecht: Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn.

Ince, D., Yperen, T. van & Valkestijn, M. [2013]. Top tien positieve ontwikkeling jeugd. Beschermende factoren in opvoeden en opgroeien. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.

Johnson, S. L., Blum, R. W., & Cheng, T. L. [2016]. HHS Public Access, 26(4), 459-468. <https://doi.org/10.1515/ijamh-2013-0333>.Future.

Kooijmans, M. [2016]. Talent van de straat. Hoe je jongeren kunt verleiden uit de criminaliteit te blijven. Amsterdam: Van Gennep.

LCKA [2019]. Buitengewoon. Over de betekenis van kunst en cultuur voor veerkracht van jongeren. Utrecht: Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst.

Municipality of Tilburg [2019]. ForwArt. Moving forward with the power of art: from a place to hide to a place of pride. UIA-project proposal.

Nurmi, J.-E. [2005]. Thinking About and Acting Upon the Future: Development of Future Orientation Across the Life Span. Understanding Behavior in the Context of Time: Theory, Research, and Application. <https://doi.org/10.4324/9781410613516>.

Nussbaum, M. [2011]. Creating capabilities. The human development approach. Cambridge: Cambridge University Press.

Sen, A. [1999]. Development as freedom. New York: Knopf.

Van Calster, K., Lens, W., & Nuttin, J. R. [1987]. Affective attitude toward the personal future: impact on motivation in high school boys. *The American Journal of Psychology*, 100(1), 1-13. <https://doi.org/10.2307/1422639>

Vos, H. de, Glebbeek, A. & Wielers, R. [2009]. Overheidsonmacht in de jeugdzorg: een pleidooi voor omwegbeleid. In: *Investeren rondom kinderen* (p. 143-164). Den Haag: RMO/RVZ.

Winter, M. de [2008]. Het modern van kindermishandeling. In: *Koops, W., Levering, B. & Winter, M. de, Opvoeding als spiegel van de beschaving. Een moderne antropologie van de opvoeding* (p. 150-164). Amsterdam: SWP.

1 BIJLAGE ONDERZOEKSAANPAK

Eén van de deelonderzoeken uit het ForwArt monitoring en evaluatieplan is gericht op het inzicht bieden in wat ForwArt betekent voor jongeren in Tilburg Noord. De centrale vraag van dit deelonderzoek luidt:

Wat betekent de aanwezigheid van ForwArt voor jongeren in Noord?

Deze vraag is uiteengelegd in drie deelvragen:

1. Wat zijn volgens de jongeren factoren die van invloed zijn op of nodig zijn voor het vergroten van hun perspectief?
2. Welke mogelijkheden zijn voor de jongeren ontstaan door de aanwezigheid van ForwArt?
3. Welke veranderingen ervaren jongeren door de aanwezigheid van ForwArt in Tilburg Noord en/ of deelname aan de activiteiten?

Dit paper zoomt in op deelvraag 1 en 2. Deelvraag 3 is onderwerp van onderzoek dat in het najaar van 2022 plaats vindt¹³.

In het eerste jaar dat ForwArt gevolgd is met onderzoek [voorjaar 2021 - juli 2022], heeft de focus in dit deelonderzoek gelegen op het bestuderen van [1] het materiaal dat jongeren zelf hebben geproduceerd in het kader van [één van de activiteiten van] ForwArt, [2] materiaal dat over hen is gemaakt in de context van ForwArt en [3] door de onderzoeker opgetekende fieldnotes en verslagen van informele gesprekken met jongeren en [participerende] observaties. Daarvan is een analyse gemaakt waarbij enerzijds de onderzoeksvragen leidend zijn geweest en anderzijds aanvullende thema's zijn gedestilleerd die opvielen.

¹³ Uitgevoerd door een master student sociologie, Tilburg University

2 BIJLAGE CULTURELE PARTNERS IN FORWARD

Fashion Clash | Second Skin¹⁴

Fashion Clash is een interdisciplinair ontwikkelplatform voor mode & modecultuur en een wereldwijd netwerk van opkomende modemakers. Ze initiëren, produceren en presenteren bestaand en nieuw werk van een nieuwe generatie modemakers die hedendaagse mode(cultuur) onderzoeken, reflecteren, contextualiseren en vieren vanuit de intrinsieke vraag: hoe kan mode bijdragen aan een betere, gezondere en inclusievere samenleving?

Second Skin is een multidisciplinair modeproject voor en met jongeren uit Tilburg Noord. Met het project Second Skin (tweede huid) wordt de stijl, identiteit en talent van jongeren uit Tilburg Noord verkent en zichtbaar gemaakt. De achterliggende gedachte is: iedereen draagt kleding en heeft dus op de een of andere manier te maken met mode maken. Mode is als een tweede huid, het beschermt en het draagt uit wie je bent. Bewust of onbewust bepaalt het hoe mensen elkaar zien en welke eerste indruk hieruit gehaald wordt. Dat wat iemand draagt en hoe iemand zichzelf uitdraagt, hangt nauw samen met de factoren lichaam, identiteit, welzijn en omgeving. Met Second Skin worden de verhalen van jongeren over deze factoren in beeld gebracht, omgezet in fotografie, video, podcast, kleding of andere uitingen van identiteit. Deze worden op diverse momenten gepresenteerd in Tilburg Noord en daarbuiten.

Second Skin wil verbinden met inwoners van de stad, onderwijsinstellingen, sociaal-maatschappelijke organisaties, kunst- en cultuurinstellingen en het brede publiek. Second Skin toont een diversiteit aan identiteiten, portretten en persoonlijke verhalen van Tilburgers uit Noord door middel van mode. Het project is een platform dat uitdrukking geeft aan identiteiten en wil daarmee gesprekken voeden tussen diverse partijen en inwoners in de stad.

Corpo Máquina Society¹⁵

Corpo Máquina Society werkt aan het vormgeven van een choreografisch platform dat bestaande structuren doorkruist. Met oog voor de energie, talen, vaardigheden en talenten die zich buiten instituten en opleidingen ontwikkelen, brengt Corpo Máquina Society het systeem, de straat en de kunst in dialoog met elkaar. Zij werken in Tilburg Noord vanuit de gymzaal aan Sibeliusstraat vooral aan de cross over tussen dans en freestyle voetbal, samen de jeugd en jongeren uit de wijk, freestyle voetballers van Team El Jackson, Tilburgse skaters, kunstvakstudenten en een aantal professionals dans en theater.

Verbindende factor in het werk van Corpo Máquina Society is steeds Instinctive Performance zoals ontwikkeld door artistiek leider en choreograaf Guilherme Miotto. Drijfveer achter het werk is de overtuiging dat in ieder mens een danser schuilt die in staat is om muren omver te werpen, schotten neer te halen en vastgeroeste vormen en verhoudingen tussen mensen te doorbreken. De professionele focus, talentontwikkeling, cultuurparticipatie en sociaal artistieke projecten smelten steeds meer samen. De wisselwerking zorgt voor verrassende ontmoetingen tussen mensen met uiteenlopende achtergronden.

¹⁴ Tekst deels ontleend aan: <https://www.fashionclash.nl/second-skin/tag/Second+Skin> / <https://www.secondskintilburg.nl/>

¹⁵ Tekst deels ontleend aan: <https://corpomaquina.nl/>

In de zomer van 2021 is ruimte beschikbaar gekomen en heeft Corpo Máquina de deuren geopend voor de kinderen en jongeren uit de buurt. Deze zijn gekomen en niet meer weggegaan. Regelmatig oefenen kinderen samen met professionele dansers en freestyle voetballers aan (korte) performances die zij aan elkaar laten zien en soms ook (spontaan) op andere plekken in Tilburg Noord. In de zomer van 2022 wordt gewerkt aan een voorstelling die in september wordt opgevoerd in de Tilburgse Schouwburg.

T-reporters

Omroep Tilburg is een lokale omroep die op een diverse, toegankelijke en creatieve manier nieuws brengt, voor en door Tilburgers. Zij hebben met hun expertise op het gebied van journalistieke berichtgeving 15 jongeren opgeleid tot T-Reporters. De T-Reporters zijn jongeren uit Tilburg-Noord die als burgerjournalisten een brug slaan tussen de wijk en het project, door te onderzoeken en hierover te communiceren. Ze maken vele tientallen items over jongeren uit de wijk en over wat ze bezighoudt in Tilburg Noord. Een aantal ontwikkelingen in Tilburg Noord wordt in beeld gebracht door de T-reporters. Daarvoor worden verschillende 'formats' gebruikt. Daarnaast krijgen jongeren ook de ruimte om met hun eigen inbreng en ideeën te komen. Halverwege 2021 is een samenwerking ontstaan tussen Omroep Tilburg en de Cobbenhagen Mavo. Daar worden jaarlijks zo'n 75 T-reporters opgeleid als onderdeel van het onderwijsprogramma. In een periode van ongeveer 10 weken gaan zij aan de slag met het maken van reports (video's, podcasts, artikelen) over en in Tilburg Noord.

The Scene

Een betekenisvolle samenwerking is ontstaan tussen jongerenwerk en Het Zuidelijk Toneel (HZT¹⁶). Een jonge vrouw uit de wijk heeft stagegelopen bij jongerenwerk. Ze maakt deel uit van de Marokkaanse gemeenschap in Tilburg Noord en kent veel gezinnen. Ze ontwikkelt zich tot een onmisbare schakel in het initiatief dat is ontstaan vanuit de constatering dat voor meiden in Tilburg Noord weinig te doen is. Er is geen plek waar zij kunnen samenkomen in een voor hen veilige setting. HZT heeft dit gegeven aangegrepen om te verkennen of ze zoiets zouden kunnen realiseren. Onder de naam The Scene is dit initiatief zich gaan ontwikkelen.

Aanvankelijk heeft The Scene geen eigen plek. Verkend wordt of ruimte aan de Mascagnistraat (gebruikt door een ander doorbraak initiatief in Tilburg Noord) beschikbaar is. Dit blijkt niet haalbaar. Begin 2021 gaan ze gebruik maken van de ruimte van het jongerenwerk in het wijkcentrum. Hoewel jongerenwerk ook partner is van ForwArt, moet The Scene huur betalen om gebruik te kunnen maken van deze ruimte. Na de zomer van 2021 neemt The Scene haar intrek in de winkel aan het Verdiplein. Het is even zoeken naar hoe dit een vertrouwde en veilige plek voor de jonge vrouwen kan worden. Bijvoorbeeld gordijnen voor de ramen kunnen sluiten, speelt daarbij een rol. Daar zorgt Fashion Clash - de anderen gebruiker van de winkel en partner van ForwArt - voor.

De groep komt er wekelijks bij elkaar, waarbij altijd begonnen wordt met een maaltijd. Deze maaltijd wordt - tegen betaling - altijd verzorgd door een van de moeders uit het netwerk van de jonge vrouwen. Om de week vindt een workshop plaats, waar de vrouwen kunnen kennismaken met verschillende culturele (uitings-)vormen zoals spoken word, schilderen, styling en fotografie.

¹⁶ Het Zuidelijk Toneel heeft binnen ForwArt naast The Scene ook een voorstelling mogelijk gemaakt. Deze voorstelling is gemaakt door (de in Tilburg Noord opgegroeide) Joeri Happel en Ali Can Unal. Deze voorstelling *De Koning eet...!* heeft plaats gevonden in een circustent in het Ypelaerpark in het voorjaar van 2022.

Het zijn succesvolle avonden waaraan via via steeds meer jonge vrouwen deelnemen. De ervaring leert dat de vraag om je aan te melden voor de avonden niet werkt. De vrijblijvendheid van spontaan kunnen aanhaken blijkt belangrijk. In de loop van de tijd ontstaat een min of meer vaste groep van jonge vrouwen. Met daaromheen een groep jonge vrouwen die dan eens aanhaken en dan weer afhaken. Om soms later opnieuw aan te haken.

3 BIJLAGE TABEL

In deze tabel zijn enerzijds de ontstane mogelijkheden voor jongeren binnen ForwArt en anderzijds de [beschermende] factoren en werkzame elementen die bijdragen aan positieve ontwikkeling, ontplooiing en welbevinden, aan elkaar gerelateerd. De kruistekens in de tabel verwijzen naar de (mogelijke) aanwezigheid van werkzame elementen in de ontstane mogelijkheden. Deze tabel is behulpzaam bij de analyse van de beschreven voorbeelden in paragraaf [5].

Ontstane mogelijkheden	Cultuur ervaren	Cultuur maken	Ruimtes innemen	'Voice'	Ervaring en ondernemen	Netwerk
Werkzame elementen van cultuurparticipatie en [beschermende] factoren die bijdragen aan ontwikkeling, ontplooiing en welbevinden						
Eigenaarschap 'agency'		X	X	X	X	
Identiteitsontwikkeling	X	X	X	X	X	X
Positieve ervaringen	X	X	X	X	X	X
Plekken	X	X	X	X	X	X
Opleiding en werk		X		X	X	X
Geen zorgen over bestaanszekerheid gezin/familie					X	X
Sociale binding	X	X	X	X	X	X
Kansen voor betrokkenheid en participatie	X	X	X	X	X	X
Omgeving met prosociale normen	X	X	X	X	X	X
Erkenning en waardering voor positief gedrag	X	X	X	X	X	X
Sociale steun	X	X		X	X	X
Constructieve tijdsbesteding	X	X	X	X	X	